

Otakar Bleha

Endokrinolog vzpomíná

TRITON

TRITON
Praha / Kroměříž

Otakar Bleha

Endokrinolog vzpomíná

Publikace vyšla za laskavého přispění společnosti

BERLIN-CHEMIE
MENARINI

Otakar Bleha

Endokrinolog vzpomíná

Stanislav Juhaňák – TRITON

Otakar Bleha
Endokrinolog vzpomíná

Tato kniha ani žádná její část nesmí být kopírována, rozmnožována a ani jinak šířena bez písemného souhlasu vydavatele.

Fotografie jsou z rodinného archivu.

Copyright © Anna Čecháková – heirs 2015

© Stanislav Juhaňák – TRITON, 2015

Cover © Renata Brtnická, 2015

Vydal Stanislav Juhaňák – TRITON,
Vykáňská 5, 100 00 Praha 10,
www.tridistri.cz

ISBN 978-80-7387-884-9

Obsah

Předmluva

Nezapomenutelné vzpomínky

na Otakara a Bohunku Blehovy (*Jaroslav Blahoš*) 11

1. kapitola

Dětství	15
Přelouč	16
Nejranější vzpomínky	19
Pardubice	24
Troja	26
Cesta do školy	32
Říčky	36
Kamarádi	38
Příhody a události z let 1922–1928	39

2. kapitola

Gymnaziální léta	45
Nižší gymnázium	46
Vápenný Podol	51
Krutá zima 1928–1929	55
Odchody ledu	56
Světová krize	58
Výlet do Krušných hor	60
Pes Lord	61
Vyšší gymnázium	63

3. kapitola

Lékařská fakulta	79
Ročník 1935–1936, I. a II. semestr	80
Hnátnice	82
Ročník 1936–1937, III. a IV. semestr	84
Ročník 1937–1938, V. a VI. semestr	86
Neúplný IX. semestr	97

4. kapitola	
První lékařské zkušenosti	101
Vráž	102
Slovensko	110
Chotěboř	115
5. kapitola	
Po válce	123
Nové začátky	124
Vojna	129
Zpátky na klinice	133
Rodina	136
Planá	141
Auto a chalupa	144
6. kapitola	
Největší dobrodružství	149
Před odjezdem na oceán	150
Odjezd na loď	152
Cesta do Kielu	162
Kiel	166
Plavba, říjen–listopad 1954	168
Na lodi, prosinec 1954	185
Cesta pokračuje, leden 1955	197
Zpátky do Evropy, únor 1955	210
Na skok doma	220
7. kapitola	
Druhá plavba	221
Opět na lodi	222
Nové zážitky, duben 1955	223
Život na lodi, květen 1955	233
Neznámá exotika, červen 1955	240
Loučení s mořem, červenec 1955	244
8. kapitola	
Doma i za hranicemi	251
Po návratu z lodi	252

Berlín	.253
Polsko	.256
Kodaň	.258
Moskva	.263
Sofie	.266
1962–1963	.267
Londýn	.270
Zpátky na klinice	.280
9. kapitola	
S Bohunkou v Asii	.283
Irák	.284
Nejdelší výlet – Bagdád	.297
Pouť Asií a Evropou	.308
Návrat domů	.328
10. kapitola	
Neutuchající vášeň pro cestování	.331
Moskva	.332
Normalizace	.336
Přes celou Evropu	.337
Práce	.345
11. kapitola	
Rodina	.349
Vnuci	.350
Odjezd na Slovensko	.355
Střední Asie	.358
Berlín	.361
Pozvání do Švýcarska	.364
Konec osmdesátých let	.366
Skotsko	.372
Devadesátá léta	.377
Slovo závěrem	
Má vzpomínka na docenta Blehu (Zdeňka Límanová) . . .	.379

Předmluva

Nezapomenutelné vzpomínky na Otakara a Bohunku Blehovy

Jaroslav Blahoš

Pana docenta Otakara Blehu jsem poznal ještě jako medik. Chodil jsem na jeho přednášky o štítné žláze ve zdraví a nemoci na 3. Charvátovu kliniku 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Četl jsem se zájmem i jeho práce publikované v tuzemských lékařských časopisech. Tyto zkušenosti patří k prvním zážitkům, které podnítily můj zájem o endokrinologii.

Jednou jsem požádal pana profesora Charváta o souhlas nahrát jeho přednášku na téma *Kam spěje endokrinologie* na magnetofon. Poté jsem ho několikrát navštívil a vždy mě mile přijal.

V té době jsem byl zaměstnán ve Výzkumném ústavu endokrinologickém docenta Šilinka. Brzy jsem působil ve vlastní ordinaci, kam přicházeli nemocní většinou s poruchami štítné žlázy. O svých prvních zkušenostech jsem vyprávěl panu profesorovi, který mi poradil, abych se seznámil s nejnámějším tyreologem té doby, panem docentem Blehou. „Když se vám endokrinologie tak zamlouvá, mohl byste se kromě získaných zkušeností pokusit napsat s panem docentem knihu,“ navrhl při té příležitosti. Nápad, který mi profesor vnukl, jsem panu docentovi předložil až po čase, když jsem jej lépe poznal.

Práce na publikaci nebyla jednoduchá. Pan docent byl klidás a nepřipouštěl si nějaké stresující časové požadavky Zdravotnického nakladatelství. Své texty už jsem měl napsané, ovšem pan docent byl stále pozadu. Až mi jednou telefonovali z nakladatelství Avicenum s upozorněním, že pokud nedodáme texty včas, protáhne se vydání až do plánu na další rok. Vzpomínám si naprosto přesně, jak jsem okamžitě navštívil pana docenta v jeho pracovní komůrce v podkrovní budovy 3. interní kliniky. Vyslechl můj výhrušný vzkaz s naprostým klidem. Sledoval přitom zcela nezaujatě západ slunce a pravil: „Kolego, vidíte tu krásu zapadajícího slunce? Přesně tak to vypadalo, když jsme připlouvali lodí do Kantonu!“ Docent Bleha tam sloužil jako lodní lékař a ihned se pustil do vyprávění. Byl jsem jeho vzpomínkami doslova ohromen. Zapomněl jsem na výhrůžky nakladatelství a se zaujetím poslouchal pana docenta a jeho zážitky. Vzpomínal, jak ho kapitán sekýroval a jak musel provádět těžké práce, lézt po žebřících a nosit těžká břemena, což pro netrénovaného lékaře nebylo lehké. Prostě doktor–nedoktor, tam byl člen posádky a normální mariňák. Když viděl, jak mě jeho vyprávění zaujalo, vysvětlil mi, kde bydlí, a pozval mne do jejich vily nad Braníkem na kávu s tím, že při mé návštěvě vše podrobně probereme.

Podařilo se mi poněkud uklidnit i sympatické pracovnice v nakladatelství, a tak jsme začátkem roku 1979 rukopis dodali. Knihu jsme nazvali Endokrinologie. Pan docent napsal kapitoly Hypothalamo-hypofyzární systém, Štítná žláza, Růst a vývoj – endokrinní aspekty, Imunologie, Thymus a hormony, Epifýza, Endokrinní léčení rakoviny, Endokrinní žlázy a genetika, Obezita – metabolické a endokrinní aspekty. Ostatní kapitoly jsem napsal já.

Knihu recenzovali akademik Josef Charvát a prof. MUDr. Ota Gregor, DrSc. Vedoucí redaktorkou svazku byla sympatická paní Jarmila Krivaničová. Kniha o 472 stránkách vyšla ještě v roce 1979 (a stála 47 Kčs).

Sepisováním a vydáním knihy se utužila nejen naše spolupráce, ale i přátelství, a to jak s panem docentem, tak i s jeho

milou ženou, paní doc. Bohunkou Blehovou. Paní docentka Blehová byla známá odbornice na problematiku dědičných metabolických poruch v Praze. Těšil jsem se na návštěvy v jejich zahradě, na koláče s kávou a hlavně na mimořádně milé prostředí.

A tak pomalu dozrávala myšlenka doplnit nové poznatky i nové zkušenosti a napsat druhé vydání. První vydání bylo vyprodáno a potěšily nás i pochvalné komentáře. Druhé rozšířené vydání pak vyšlo v roce 1988 opět v Avicenu/ Zdravotnickém nakladatelství. Toto 2. vydání recenzoval prof. MUDr. Vratislav Schreiber, DrSc.

V roce 1988 jsem na pozvání japonského přítele prof. Yašimasa Šišiby přicestoval na jeho kliniku na tříměsíční letní stáž. Klinikou jsem již znal ze svých dvou předchozích studijních pobytů v Japonsku. Tam i zpět jsem vždy letěl letadlem přes Moskvu, z Moskvy do Chabarovsku na Dálném východě, vlakem do Nachodky a lodí do Jokohamy (předměstí Tokia). Cesta byla takto nejlevnější. Přístav v Jokohamě jsem tedy už dobře znal, přesto bylo pokaždé obtížné se orientovat v davu příjíždějících a odjíždějících. Přece jenom jde o jeden z největších přístavů Japonska. Když jsem čekal koncem července roku 1988 v dlouhé frontě spousty lidí na nalodění, náhle mě někdo plácl po rameni a zvolal: „Člověče, co tu děláte?“ Po prvním úleku jsem zjistil, že to je Bohunka Blehová. „Snad taky nečekáte na loď do Prahy?“ Toto kuriózní setkání prezentovala asi tak, jako bychom se náhodou setkali v Počernicích a čekala nás chvilková cesta do centra hlavního města. Setkání to bylo radostné a cesta nám utekla rychleji.

Nikdy na rodinu Blehových nezapomenu. V mých vzpomínkových archiváliích patří k přátelům z nejbližších.

1. kapitola

Dětství

Přelouč

Narodil jsem se v Přelouči za panování císaře a krále Františka Josefa I., tedy v době, kdy vědy a umění vzkvétaly. To byla jakási oficiální formule, ale je třeba připustit, že v tomto období byl definitivně zažehnán hrozící zánik našeho národa a že jsme se zařadili mezi rozvinuté evropské státy. Jmenovaného panovníka jsem si ovšem moc neužil, zemřel dva měsíce po mém narození. Prožil jsem pak, stále ještě v Přelouči, celé dvouleté panování posledního císaře a krále Karla I. Krátce po mých druhých narozeninách rakouská říše, na rozdíl od tvrzení rakouské hymny, pominula a vznikla I. československá republika.

Přelouč je malé venkovské město v úrodném Polabí, které mělo (a možná ještě má) pověst legendárního Kocourkova. Maminka mi vyprávěla, že když se skupinou děvčat jezdily do odborné školy v Pardubicích, dobírali si je spolucestující mládenci: „Á, Přelouč, tady tahali radní toho vola na věž.“ Ale děvčata byla připravena a se slovy „Chcete ho vidět?“ jim podávala zrcátko.

Přelouč byla založena jako město ve 13. století, ale jako ves se připomíná již o století dříve. Kostel svatého Jakuba Většího, původně románský, je nyní, po přestavbě ze 14. století, převážně gotický. Stojí mimo náměstí u jeho severozápadního rohu. Jižní strana náměstí je lemována starými jednopatrovými domy se souvislým podloubím, severní a východní stranu zaujímají velké budovy školy a záložny z druhé poloviny 19. století. Střed města je vyvýšen nad labské údolí, při pohledu z vlaku tvoří budovy školy a záložny spolu s kostelem a parkem pěknou siluetu. Přinejmenším mně se vždy líbila a nikdy si ten pohled nenechám ujít. Z náměstí vycházejí dvě hlavní ulice, jedna, vedoucí na západ, směřovala kdysi k bráně pražské, druhá na východ, k bráně pardubické. Po branách už dávno není ani stopy, ale mohu osobně dosvědčit, že přinejmenším za posledních 80 let se náměstí a hlavní ulice nezměnily. Celkové uspořádání je stejné už po staletí.

Při nedávné návštěvě jsem zjistil, že na východ od náměstí zmizela kasárna, ve kterých byla ubytována jedna setnina pardubického jezdeckého pluku. Byla to nejmenší kasárna, která jsem kdy viděl.

Tím jsou vyčerpány pamětihodnosti města, až snad na památník bratranců Veverkových, vynálezců ruchadla, na místním hřbitově.

Ulice směřující z náměstí směrem k Praze se za mého mládí jmenovala Poděbradova třída. V ní se nachází můj rodný dům. Je dosti dlouhý, přízemní, za mého dětství tam byly tři obchody. První patřil mému dědečkovi a předtím pradědečkovi, pak tam bylo kamnářství pana Líbeneka a galanterní obchůdek slečen Brandejských. Na konci domu byla vrata, jimiž se vcházelo a vjíždělo do velkého dvora, který byl na protější straně uzavřen stájem a stodolou.

Dům měl veliké půdní prostory, využívané zřejmě jako sklady. Stáje a stodola nenasvědčují, že se jednalo o dosti velké hospodářství. Ještě můj praděd Josef Vyleřal tu měl obchod, původně se smíšeným zbožím, ale s převahou železářství. Železným zbožím zásoboval i obchodníky a kováře v okolních vesnicích. Za pradědečka prospíval jak obchod, tak hospodářství, které patřilo rozsahem svých polností k největším v Přelouči. Ovšem jeho jediný syn, můj dědeček, neměl zřejmě chuť ani do obchodu, ani do zemědělství. Maminka to vysvětlovala tím, že všechno až do své smrti v roce 1918 řídil jeho otec a v té době bylo dědovi už 60 let. Mohla se na tom podílet i těžká plicní tuberkulóza jeho ženy, na kterou za několik let po válce zemřela. Za mé paměti děda ještě prodával železné zboží a pěstoval holuby. Vídal jsem ho sít na poli směsku, kterou je krmil, to byla jeho jediná zemědělská činnost.

Vyleřalovi byli spíše obchodníci. Babička, za svobodna Novotná, pocházela z velkého statku v Pohřebačce, která je nyní jistě pohlcena Hradcem Králové. Když jsem statek před léty viděl, byla před ním konečná stanice městského trolejbusu. Můj nejstarší předek, kterého jsem v Přelouči identifikoval, se jmenoval Václav Dítě a narodil se ještě

před Napoleonem v roce 1804. Jeho bratr Jan Dítě se narodil v roce 1818 a zemřel v roce 1892. Byl to zasloužilý měšťan, z jehož iniciativy vznikly velké budovy na náměstí, městský park a další. V parku je jeho busta od slavného sochaře té doby B. Schnircha. Ke vzniku busty se váže zajímavá historie. Když byla umístěna v parku, přišli si ji prohlédnout místní kritici a dohadovali se: „Je to pan správce?“ „Nebo to není on? Něco mu chybí!“ Až na to jeden přišel: „Chybí mu cvikr!“ A tak ho sochař musel přidělat. Václav Dítě měl dceru Augustinu, která byla dvakrát provdaná, poprvé za obchodníka Šoltu, jenž měl syna Václava, notáře v Hlinsku, a podruhé za obchodníka Josefa Vyleřala, mého pradědečka.

Můj otec, JUDr. Otakar Bleha, pocházel z Lhoty pod Přeloučí, kde byl jeho otec řídícím učitelem na dvouřídce. Měl šest sourozenců. Vystudoval v Hradci Králové a v Praze. Před válkou praktikoval u okresního soudu v Přelouči a byl advokátním koncipientem ve Slaném. Vojenskou službu odsloužil jako jednoroční dobrovolník u pevnostního dělostřelectva v Pule, což byl největší rakousko-uherský vojenský přístav. Do Puly byl povolán jako důstojnický čekatel na začátku války, prodělal ji pak na všech frontách kromě západní. Ve druhém roce války, roku 1915, uzavřel o dovolené sňatek s mojí maminkou. Soudě podle fotografií musím uznat, že jim to slušelo. Maminka mi vyprávěla, že chtěli mít co nejméně nápadnou svatbu, proto si domluvili velmi časný ranní termín. Přišli do prázdného kostela, ale během obřadu za sebou slyšeli vzrůstající šum. Když se obrátili, zjistili, že je kostel plný. O rok později, 1. října 1916, jsem se narodil. Byla prý neděle a právě vyzváněli na velkou mši. Byl jsem pak zřejmě středem pozornosti nejen své maminky, ale i její matky a sestry Gusty, přeloučského i lhoteckého dědy a zejména po prvních dva roky pradědečka Josefa Vyleřala, který sledoval rozvoj mých schopností a říkával: „To je pozoruhodné dítě.“ Všichni mi předpovídali pamětní desku na rodném domě, ale asi to zakřikli.

Nejranější vzpomínky

První dva roky svého života jsem prožil s maminkou u jejích rodičů v Přelouči, po skončení války jsme se přestěhovali do Pardubic. Z doby, kdy jsme bydleli v Přelouči, nemám pochopitelně žádné konkrétní vzpomínky. Do Přelouče jsme však později jezdili velmi často a trávili tam hodně času po první desetiletí mého života. Moje vzpomínky na Přelouč tvoří homogenní celek, ve kterém mohu jen velmi omezeně určovat dobu, z níž pocházejí. Domácí život se odehrával převážně v obývací kuchyni. Byla to dosti velká místnost, spojená dveřmi s dědovým obchodem a dalšími dveřmi s černou kuchyní. Černá kuchyně byla skutečně černá. Byla v ní naprostá tma, takže nevím, jak vypadala, protože jsme jí jen procházeli. Její přítomnost ukazuje na starobylost domu. Býval to prostor s ohništěm a komínem, díky němuž byla světnice zbavena kouře a jiných zplodin vaření na otevřeném ohni. Z toho důvodu se této místnosti říkávalo světlíce. Matně si vzpomínám, jak mi vyprávěli, že se černá kuchyň používala, když bylo třeba vařit velké množství vody nebo potrawy pro domácnost, čeleď a zvířata. Černou kuchyní se prošlo do ústřední chodby, která začínala u dveří do krámu pana Líbeneka a končila dveřmi na dvůr. Po obou stranách chodby byly dveře do sklepů, vlevo do dědova, vpravo do sklepa slečen Brandejských. Na jejím konci, před východem na dvůr, respektive na dlážděné vyvýšené zápraží, byly vpravo dveře do bytu slečen Brandejských. Kuchyní a pokojem se prošlo do jejich krámku.

Nepamatuju se, zda byly na protější straně chodby dveře do Gustina nebo dědova pokoje. Dokonce si ani nevzpomínám, kde jsme spali. Asi v některém z pokojů příčného traktu, do kterého se muselo projít venkem po zápraží. Byl to zřejmě dodatečně přistavěný trakt navazující v pravém úhlu na hlavní křídlo budovy. Pod dveřmi na dvůr byl vysoký práh, na kterém jsem sedával a hrál jsem si tam. Pamatuji se, že jsem jednou dostal na hraní skleničku nebo hrníček s mincemi.

Byly to rakousko-uherské halěře a dvouhalěře, kterým se říkalo krejčary. Nepřekvapovalo mne, že jsou na nich různá čísla, ale na druhé straně byly různé symboly – na jednom korunovaný pták a na druhém helma s šikmo postaveným křížkem na vrcholu. Byl to rakouský dvojhlavý orel a uherská královská koruna. To je zřejmě jedna z mých nejstarších vzpomínek a dosud vše v duchu vidím zcela živě. Jinak se mé nejstarší vzpomínky týkají slečen Brandejských. Maminka mi vyprávěla, že jsem doma nechtěl jíst. Bylo to proto, že mně slečny nakrmily. Nakonec vyléčila maminka mé „nechutenství“ tak, že mi jídlo tajně donášela ke slečnám, protože v oněch válečných a poválečných letech nebylo vůbec snadné obstarat jídlo i pro takového „špunta“, jako jsem byl já. Pro mléko pro mne chodila mamincina sestra Gusta někam daleko do vesnice. Slečny Brandejské si dosud vybavuji jako stařenky, které se tyčily vysoko nade mne, stále chodily v šatech podle módy před 1. světovou válkou, se sukněmi až na zem a krejzlíky kolem krku. Slečna Klára byla stvořena z dobroty a laskavosti, její laskavý obličej si stále ještě dobře vybavuji. Slečna Máry na mě byla také hodná, ale připadala mi přísnější. Klára vykonávala zřejmě většinu domácích prací, Máry prodávala v krámku a myslím, že také šila. Žila s nimi ještě jejich mladší příbuzná, ale na tu se pamatuji málo. Byla zaměstnaná a doma bývala jen později k večeru. Živě se pamatuji, jak mne šokovalo, když jsem přijel jako dospívající student do Přelouče a viděl, jaké to jsou malé stařenky, mimochodem oblečené stále v šatech podle předválečné módy.

Kromě dědovy obytné místnosti a bytečku slečen Brandejských byl mým životním prostorem dvůr. V koutě u vchodu do dvora byla stará nepoužívaná studna. Ačkoliv byla pečlivě přikrytá, byl jsem před ní tak důrazně varován, že jsem ji obcházel velkým obloukem. Na dvoře obvykle stály vozy, které byly předmětem mých výzkumných podniků, s tím souvisí moje první zkušenost, kterou si pamatuji, ovšem pouze z vyprávění maminky a slečen. V batolecím věku jsem byl podle tehdejšího zvyku odíván do holčičích šatů. Dokumentují to fotografie, které jsem ovšem pečlivě ukryl do trezoru. Dív-

čí oblečení vedlo zřejmě slečny k myšlence, že bych mohl jít v bílých nebo růžových šatičkách v průvodu o svátku Božího těla jako družička. Bohužel stál právě na dvoře „žebříňák“, vůz určený na svážení obilí, po kterém se krásně lezlo. Při cestě dolů na zem jsem spadl, odřel se v obličeji a do odřenin i jinam jsem vetřel černou kolomaz. Co bylo dál, nevím, rozhodně jsem byl družičkou značně poškozenou. Rodiče a prarodiče vůbec podceňovali mou schopnost lézt. Z ulice na dvůr a do obytné části domu bylo možné vejít dveřmi ve vrátech, jejichž dolní hrana byla umístěna dost vysoko. Rodina žila v bludném domnění, že vrátka jsou pro takového špunta, jakým jsem byl, nepřekročitelná. V tom se mýlili. Jednou v podvečer nechal někdo vrátka otevřená, mně se podařilo je překročit a připojit se k lidem pospíchajícím směrem k náměstí a dále směrem k nádraží. Cílem byl požár domu. Způsobil jsem tím mamince a rodině značnou starost. Kdo a za jak dlouho mě našel, nevím, ale celou atmosféru si dosud pamatuji. Ve stodole po obou stranách mlatu byl pažením oddělený prostor pro slámu. Nahoře pod střechou byl prostor, ke kterému byl přístup po žebříku. Přišel jsem na to, že vylézt po žebříku nahoru a skočit do slámy by mohlo být příjemné dobrodružství. Když se to dověděla rodina, velmi se zlobila. Ve slámě mohly být zapíchnuté vidle nebo jiný nebezpečný předmět. Přesto jsem ještě skočil, což se mi nevyplatilo. To, nač jsem dopadl, nebylo tvrdé a ostré, ale naopak měkké a mazlavé. Ke všemu to odporně zapáchalo. Kočička si tam vybudovala soukromou „toaletu“. To mě ze skákání do slámy vyléčilo lépe než všechny zákazy. O něco později jsem zažil příhodu, která mi i po více než 75 letech vyvolává mrazení v zádech, a to zejména když z vlaku vidím železniční závory, u kterých se odehrála. Mezi Labem a městem vede jedna z nejméně frekventovaných tratí, z Prahy do České Třebové. Naše letní procházky často vedly k Labi, a to přes závory. Jednou jsem byl u závor sám, pravděpodobně jsem se loudal. Závory byly zrovna stažené a jel nekonečně dlouhý nákladní vlak směrem k Pardubicím. Čekání mě nudilo a zdržovalo, a tak jakmile přejel poslední vagón, podlehl jsem netrpělivě závoři

a rychle přeběhl koleje. Pak už jsem jenom pocítil závan horkého vzduchu od lokomotivy rychlíku, který za mými zády přešel stokilometrovou rychlostí. Jako první mě napadlo, že to už nejsem já, že mě letící rychlík roztrhal na malé kousky a že prožívám už jiný život. Možná mě tato zkušenost naučila být opatrný při přechodu nebo přejezdu kolejí.

Přes nevalnou kocourkovskou pověst Přelouče na město rád vzpomínám. Na živé trhy, které se – pokud se dobře pamatuji – konaly ve čtvrtek, kdy na náměstí stály řady stánků, Poděbradova třída byla plná lidí a vozidel, většinou tažených koňmi. Vzpomínám si na řidiče, který opakovaně startoval svůj motocykl tak, že vedle něj běžel, a když naskočil motor, skočil do sedla. Často jsme chodívali do parku za záložnou, kde byla a dosud je zmíněná busta mého praprastrýce. Na místním hřbitově je hned u vchodu památník bratřanců Veverkových. Dodnes nevím, čím se liší ruchadlo od prostého háku, ale ani od pluhu, používaného za mých mladých let. Nedaleko vstupu na hřbitov je také náhrobek zmíněného praprastrýce Jana Dítěte, kterému dominuje krásný anděl. Stejně jako bustu ho zhotovil B. Schnirch. Podle rodinného podání mu při tvorbě anděla stála modelem jedna z mých pratet. Říkal jsem si, že se od té doby hodně změnila.

Nedaleko místa, kde stávala kasárna, zahýbá silnice do Pardubic doprava a ulice přímo pokračuje k nádraží. Chodili jsme tam často, ale přesto se pamatuji na dramatickou příhodu. Jednou jsme odjížděli, zřejmě již do Prahy, a maminka nás stále nabádala, ať si pospíšíme, abychom nezmeškali vlak. Maminka ctíla zásadu, že je lepší být na určeném místě o půl hodiny dříve, než o pět minut později (což jsem po ní zdědil). Toho dne jsme vyrazili včas. Ale běda. Když jsme přicházeli k nádraží, slyšeli jsme a viděli, že se blíží vlak směrem na Prahu. Zoufale jsme utíkali, až na nás výpravčí zavolal: „Mařenko, klidně si nastupte, já ho podržím.“ Byl to mamincin spolužák. Přesto nám nebylo jasné, proč vlak přijel tak brzo. Někdo ze spolucestujících nám to vysvětlil. Doběhli jsme vlak, který jede asi o hodinu dříve než ten, na který jsme měli namířeno.

K dědovi lhoteckému a jeho rodině jsme chodili často, ale jen na návštěvu, proto nemám mnoho vzpomínek. Ve Lhotě pod Přeloučí, jak zní úřední název vsi, bývala jedno- nebo dvojtřídka, podle toho, jak byl silný ročník. Děda pracoval jako pan řídící, pečoval o nemocnou babičku a kromě našeho otce, který byl nejstarší, měl ještě pět dalších dětí – celkem tři syny a tři dcery. Nejmladší, Bláža, byla jen o čtyři roky starší než já. Měl ještě syna z prvního manželství, ale jeho první žena při druhém porodu nebo krátce po něm zemřela a syn Jaroslav zůstal v Třebechovicích pod Orebem u prarodičů, po kterých zdědil statek. Na lhoteckou babičku se pamatují málo, byla v pokročilém stadiu plicní tuberkulózy a brzy po válce zemřela. Nedočkala se návratu svého druhého syna Bedřicha, který odešel na vojnu v roce 1912 a vrátil se jako legionář po roce 1920. Vyprávěl nám, že když za jáсотu Václavského náměstí pochodovali po návratu domů z Vladivostoku, tekly mu z očí slzy, protože se právě dověděl, že se ho maminka nedočkala. Její třetí syn Josef zahynul na pochodu smrti na konci války. Dcery se jmenovaly Jiřina, Adéla a Blažena.

Nakonec bych rád vzpomněl, co bylo na Přelouči snad nejlepší. Nejspíš to byly vycházky k Labi. Chodívali jsme cestou podél nabílené stěny, na níž obrovitý nápis hlásal: DOPORUČUJEME CHVOJKOVA NAPAJEDLA. Z vlaku je – nebo spíše byl – nápis tak nápadný, že si ho museli všimnout statisíce cestujících. Ne všem však byla tato informace užitečná. Přešli jsme zmíněné závory a vnořili se do polí. Procházeli jsme po pěšinách, převážně pšenicí a žitem, jejichž klasy se skláněly vysoko nad mou hlavou. Labe už bylo regulováno od ma-minčinyých školních let, ale v létě byly u břehu ostrůvky, kterým jsme říkali jesepy. Voda byla čistá a příležitostí k cach-tání a hraní si ve vodě bylo víc než dost. Když byl s námi otec, šli jsme s ním proti proudu, kde byla hlubší voda, ve které si mohl zaplavat. Pomohl jsem mu hledat ploché oblázky, kterými házel „žabky“. Já jsem se o to také pokoušel, ale spíše jsem jen počítal, kolikrát se oblázek odrazil od hladiny. U Labe bylo krásně, navíc jsme tam bývali sami.

Pardubice

Brzy po válce dostal otec zaměstnání v nedalekých Pardubicích. Přestěhovali jsme se tam poprvé jako samostatná rodina. Tam také mohu časově umístit svoje nejranější vzpomínky. Bylo mi v té době přesně tři a půl roku. Někdo (pravděpodobně to byla služka) mě postavil na nízkou lavičku k oknu, abych tam stál a díval se, až poletí čáp s bratříčkem nebo vrána se sestřičkou. Přestože jsem se díval pozorně, nějak jsem to propásl a najednou jsem měl bratříčka Josefa, Pepšu.

Jinak jsou moje vzpomínky na Pardubice chatrné. Často jsme jezdili do Přelouče a po návratu jsme šli v Pardubicích nekonečně dlouho podél plotu ze železných tyček. Asi to odráželo i moji únavu z cestování. Maminka nesla aprovizaci, jak se za války a po válce říkalo potravinám, kterých byl ještě nedostatek. S otcovým bratrem, strýcem Josefem, jsem se chodil dívat na lokomotivy a vlaky. Z té doby zřejmě pramení moje záliba v dopravních prostředcích, zejména kolejových. Nejlepší výhled na nádraží byl z lávky, klenoucí se přes koleje, na níž jsme stávali, z hlediska strýce Josefa nekonečně dlouho, zvláště když foukal studený vítr. Když mi byly asi čtyři roky, dojížděl otec denně do Prahy, kde dostal zaměstnání. Učil obchodní a směnečné právo na Obchodní akademii v Resslově ulici a byl koncipientem a později společníkem advokáta Dr. Steina. My s maminkou jsme zůstávali v Pardubicích. Příčinou byl poválečný nedostatek bytů.

Možné řešení se naskytlo, když se v domě maminčiny tety Kolečkové uvolnil byt. Bylo to na Žižkově v ulici Štítného na rohu s Milíčovou. Otec, než jsme se připravili k přestěhování, tam přespával na slavníku s pistolí pod polštářem. V té době totiž řádila na Žižkově „černá ruka“, což byly party mladíků, které do neobsazených bytů násilně stěhovaly dělnické rodiny. V tomto bytě jsme pak prožili následující dva roky. Nebylo to pěkné bydlení. Po více než šedesáti letech

jsem se na ta místa vyrazil podívat. Měl jsem v paměti obraz ulice svažující se od žižkovského kostela. Jak jsem zjistil, byla to právě Milíčova ulice. Na křižovatce s ulicí Štítného jsme bydleli. Ke stanici tramvaje a do centra města bylo blízko, ale to jsou jediné příznivé vlastnosti, které je možné o tom bydlení říci. Pozoruhodné je, že za více než šedesát let se tam zřejmě nic nezměnilo. Stejně činžovní domy, šedivé od prachu a sazí, v Milíčově ulici zavřený obchod, kdysi mlékařství. Stejný šedivý rohový dům, na rohu vylepené vyhlášky nějaké organizace ve skříňce, pod níž jsme v posledním roce tamního pobytu s malým bráškou stávali, stejně špinaví a zaprášení od sazí jako ty domy. Podle otce ho pohled na nás ze všeho nejvíc poháněl k tomu, aby sehnal lepší bydlení.

Pamatuji se na tmavý vchod do domu a na patu schodiště, kterou velmi nedostatečně osvětloval plamének hořícího plynu, vycházející z úzké trubky umístěné nad schodištěm. Stále vidívám ten obraz před očima, protože něco takového jsem už nikdy jinde neviděl. Na náš byt se nepamatuji, spíše trochu na byt našich sousedů. Pan Sova byl konduktérem na tramvaji, tedy zaměstnancem Elektrických podniků. Měli syna, který byl už žákem obecné školy a měl čítanku, již jsem obdivoval. Na ulici se pravidelně odehrávalo pozoruhodné divadlo. Jel malý vozík, tažený koněm. Před ním kráčel muž, který před každým domem zazvonil velkým zvoncem a vyvoláváním vábil hospodyně, aby vynášely popel a jiné odpadky. Hospodyně se vyhrnuly ven s bedničkami i většími krabicemi a podávali je na vůz druhému muži, který je vysypal. Dále pamatuji, že jsme se večer tlačili se spoustou lidu u Masarykova nádraží. Mně bylo ovšem tajeno, o co jde. Až později jsem se dověděl, že to byl boj o Lidový dům mezi sociálními demokraty a komunisty. Na jaře roku 1922 začal otec mluvit o domě se zahradou a v létě nám oznámil, že se na ten dům půjdeme podívat.

Troja

A tak jsme se šli v létě roku 1922 podívat na náš příští domov. Byla to naše první cesta do Troje. Pro mne pak bylo toto místo domovem následující čtvrtstoletí. Přístup z města nebyl snadný. Jeli jsme nejprve tramvají číslo 3 k výstavišti, pak jsme přestoupili na číslo 8. Dalo se také jít pěšky k holešovické elektrárně, které se tenkrát říkalo centrála. Měla tehdy čtyři komíny v jedné řadě a ve škole nás pan učitel upozorňoval, že při pohledu na Prahu z výšky je to dobrý orientační bod. Pak jsme pokračovali pěšky přes staré Holešovice přímo k Vltavě k přívozu. Byl přibližně v místě, kde je teď most pro tramvaj. Přívoz byl obecní, a proto laciný (jízda stála jen 10 haléřů) a spolehlivý. Lodní park zahrnoval několik důkladných pramic a veliký prám, který uvezl několik koňských povozů nebo automobil. Pokud byl dostatečný proud, byla pramice připevněna na kladku, která běžela po ponořeném ocelovém lanu. Pramici bylo potřeba jen upevnit tak, aby byla bokem šikmo proti proudu. V létě, když byl jez „postavený“, byl proud příliš slabý a musela nastoupit vesla. Jez na počátku Císařského ostrova je konstruovaný tak, že se při nízké vodě zastrkují do konstrukce jezu dřevěné tyče, takzvaná „šprdlata“, a tím se voda zvedne. Na druhé straně vedla cesta podél zelinářské zahrady. Až u silnice se doleva oddělila zkratka vydlážděná poměrně hrubými velkými kameny, tahle pěšina tvořila přechod přes zasypanou říčku. Dále vedla silnice mezi Pomologickým ústavem a jeho zahradami, nyní je zde botanická zahrada. Dnes projíždějí těmito místy každých pár minut tramvaje a autobusy, a to až k starému domu s jakoby gotickými okny s lomeným obloukem. Dům dnes vypadá nově opravený. Bývalo to sídlo ředitele Pomologického ústavu a dodnes slouží zřejmě podobnému účelu. Tak jsme se dostali na křižovatku Trojské ulice, která vede z kopce od Kobylis a odtud doleva do Troje k zoologické zahradě a trojskému zámku. Souběžně s ní vede ulice Nad Kazankou. Tehdy byla jen na začátku a na konci vrou-

bená vilami, uprostřed byla rozdělená sadem. Od domu ředitele vede doprava od Trojské ulice dlážděná cesta poměrně strmě nahoru na Dlážděnku. Je také dlážděná velikými nepravidelnými kameny. Jde o zbytek Královské cesty z Obory do Brandýsa ze začátku 17. století. Osadě na vrcholu kopce se říkávalo Dlážděnka, i když dlažba cesty do Kobylis byla rozmetána. My jsme ovšem odbočili Trojskou ulicí směrem do Kobylis. Celá cesta, kterou jsme tehdy museli šlapat, se dá dnes pohodlně zvládnout tramvají, ale o něčem takovém se nám po celou dobu našeho pobytu v Troji ani nesnilo. Pamatuji se, jak jsem jednou, po mnoha letech, stál před domem, rozhlížel se po té naší vesnici a uvažoval, jak by to bylo pro maminku skvělé, kdyby tu jela tramvaj. Došel jsem ovšem k závěru, že kdyby v Praze vedla tramvaj všude, určitě nepovede kolem nás.

Údolí vedoucí do Kobylis odřezává z náhorní roviny kopec, na jehož vrcholu je zmíněná Dlážděnka, na druhé straně kopce směrem k Vltavě je již tehdy stará vilka s věžičkou. Musí odtud být pěkný pohled na Vltavu a část Prahy, hlavně Holešovice. Bydlel tam tehdy pan magistrátní rada Štědrý se dvěma dospělými dcerami. Od křižovatky s ulicí Nad Kazankou jsme asi za deset minut přišli k našemu budoucímu domu. Po 77 letech se při pohledu ze silnice podstatně nezměnil. Byl to prý původně přízemní domek, stejně jako ostatní domy v ulici, teprve později byl přestavěn na jednopatrovou vilku. Uprostřed v prvním poschodí je balkon a obě symetrická křídla vystupují kupředu. Přízemí bylo obydleno nájemníky. Žila tu velmi stará paní Černá se svou příbuznou, paní Poláčkovou, dále rodina Hlaváčkových s dospívajícím synem a manželé Proškovi. Tehdy platil zákon o ochraně nájemníků, a tak teprve postupně, když se nájemníci sami rozhodli o přestěhování a rodiče dům stavebně upravili, byl pro nás skutečně pohodlný. Přední zahrada je asi dva metry nad úrovní silnice. Byly tu květinové záhony a šest ovocných stromů – hrušně, letní jabloň a jeden špendlík. Špendlíky byly slívy žluté barvy, tvaru a velikosti švestek. Ovoce z těchto stromů nám nikdy moc nechutnalo,

ale možná byla chyba u nás, dětí. Asi jsme se jich brzy přejedly a ovoce v sousedních zahradách se nám zdálo, jak to tak bývá, chutnější. Za domem byl malý dvorek a zadní zahrádka s několika slívami. Zadní zahrádka byla už na úrovni prvního poschodí, protože dům a dvorek byly zapuštěné do svahu zadní zahrady. Ta však z valné části patřila panu Pechlátovi, obchodníku z Holešovic. Zahrada se táhla až na vrchol kopce k ulici Na Dlážděnce a rostlo tam daleko hezčí a chutnější ovoce než v našich zahrádkách. Když jsme si při první návštěvě prohlédli dům a zahrádky, otec se starostlivě obrátil na maminku, která po celou dobu mlčela, se slovy: „Mařenko, tobě se to nelíbí?“ Maminka se probudila ze zadumání a vydechla: „Moc se mi to líbí.“ A tak jsme se za několik dnů stěhovali. Dům stojí v rozšířené části údolí, pár kroků nad dnešní stanicí tramvaje Nad Trojou. Dále jsou pak domy už jen po pravé straně, přibližně proti nám začíná vozová cesta do Bohnic, na jejímž začátku je několik stavení, dvě zemědělské usedlosti, jeden statek se zvoničkou, který vyženil Ing. Voženílek, a zahradnictví pana Kefurta. Zvonička vyzváněla umíráček vždy, když tu někdo zemřel. Nevýhodou domů po pravé straně, včetně našeho, je, že je na svahu odvráceném od slunce. Dům měl a s největší pravděpodobnosti má čtyři místnosti dole a čtyři místnosti v prvním poschodí. Při úpravách domu v předválečné době zřídili rodiče další dvě podkrovní místnosti. Zpočátku jsme obývali celkem čtyři místnosti, tři pokoje a kuchyň. Velkým nedostatkem bylo, že dům neměl vodovod ani vlastní studnu. Pro vodu se chodilo k veřejné studni proti hospodě U křížku o tři domy výše a nosila se v putně na zádech. Brzy jsme však chodili o dům blíž, ke Špringerovým. Maminka měla pomocnici, ale té sama někdy pomáhala s vodou. Měli jsme koupelnu, která byla zásobovaná z rezervoáru na půdě, kam se voda musela nanosit. Voda v koupelně se ohřívala v kamnech na uhlí. Horkou vodu jsme proto měli jen v sobotu. Záchod se musel splachovat vědrem a ve všední den jsme se sprchovali studenou vodou. Teprve když jsem byl asi v polovině obecné školy, vedli kolem nás vodovod pro školu a otec

s pomocí pana rady Štědrého docílil, že nás připojili. Přibližně ve stejné době nám Elektrické podniky namontovaly elektroměr na noční proud, který byl mnohem lacinější než proud na svícení. Měli jsme pak jedny nebo dvoje elektrická kamna na noční proud a zásobník na teplou vodu.

Troja, původně Zadní Ovenec, bylo původně jméno zámku postaveného stavitelem J. B. Matheyem v letech 1679–1685. V následujícím století přešlo jméno zámku i na nevelkou osadu. Nová Troja, kde stojí náš bývalý dům, je neoficiální název, užívaný námi, Novotrojáky, pro část osady podél Trojské ulice stoupající údolím potoka do Kobylis. Jak už jsem zmínil, vede tu nyní tramvajová trať. Je to nejstrmější úsek trati v Praze. Trať pochopitelně nebyla postavena pro Novou Troju, nýbrž jako jediné možné spojení do Kobylis, když byla zrušena tramvaj v úseku Trojský most – Vychovatelna. Tento úsek se stal součástí radiály a nebylo možné ho rozšířit. Domy jsou dole jen po levé straně, mezi jinými hostinec pana Stracha a statek Pokorných, dále jsou domy jen po pravé straně a mají zahrady končící na Dlážděnce. Náš bývalý dům stojí v rozšířené části údolí, kde potůček vyhlodal koryto vedoucí z bohnické náhorní plošiny a končící v našem potoku. Malé postranní údolí také odkrojilo z náhorní roviny vrch, ale tentokrát na druhé straně. Kopec pochopitelně před námi končí a na jeho konci je obnažená skála z měkké břidlice. Krásně se na ni lezlo, vylamovali jsme z ní hranoly měkké břidlice. Je tak jemná, že to jde bez nástrojů.

Chtěl bych se ještě vrátit k hospodě Břežanka. Patřila panu Strachovi, který byl zároveň kapelníkem dechovky. Ta v neděli vyhrávala a přitahovala procházející se svátečně naladěné rekreanty k pivu a tanci. Ale Strachova Břežanka nebyla jediná zdejší výletní restaurace. V třetím domě nad námi byla restaurace U křížku, o několik domů výše pak ještě hospoda Na studánce. Později jim přibyla konkurence na Dlážděnce. Za pěkného počasí jsme slyšeli vyhrávat dechovku, a to vždy tu nejbližší. To zkrátka patřilo k nedělní náladě. Když přestala hrát, nahradila ji druhá nejbližší a tak podobně. Restaurace U křížku byla v poměrně velkém patrovém

domě, patřila k ní ještě další velká budova se sálem. Bylo to centrum společenského života Nové Troje. Hrávalo tam ochotnické divadlo, odpoledne pro děti a večer pro dospělé. Bývaly tam taneční zábavy, pamatuji se na vystupování loutkového divadla, vedeného potomkem slavného Matěje Kopeckého. Měl kluka přibližně mého stáří, seznámili jsme se a naši ho pozvali v neděli k obědu. Jinak sloužil sál jako tělocvična pro FDTJ (Federovanou dělnickou tělocvičnou jednotu). FDTJ vznikla odtržením od sociálně demokratické DTJ, když se sociálně demokratická strana rozdělila na stranu sociálně demokratickou a stranu komunistickou.

Po přestěhování do Troje, což bylo zřejmě v době velkých prázdnin, jsem šel k zápisu do školy. Tak jsem poprvé uviděl pana ředitele školy, jmenoval se Havlík. Připadal mi vysoký, šedivý a vlídný. Učil mě pak v první třídě a o dalších prázdninách odešel do penze. Můj otec byl povoláním vázán na centrum Prahy, a tak celý zbývající život dojížděl hromadnou dopravou. Nejdříve přívozem a pak tramvají. Dočasně vyučoval obchodní a směneční právo na Obchodní akademii v Resslově ulici, jen přes ulici od gymnázia, které jsem navštěvoval. Pak byl koncipientem a později společníkem advokáta Dr. Steina. Pamatuji se, že Steinovi byli u nás na návštěvě v Troji, diskuze se týkala především topení v amerických kamnech, která jsme měli v obýváku. Brzy se však otec s Dr. Steinem rozešel a zařídil si vlastní advokátní kancelář v Ječné ulici ve starém domě U Pokorných. V přízemí byla restaurace stejného jména. V tom domě měl otec kancelář ještě v roce 1928, kdy jsem byl v primě a chodil do stejného domu na piano k panu Hlucháňovi. Byl to pavlačový dům, obytný prostor s přístupem z pavlače představovala kuchyň a za ní byl pokoj s oknem do Ječné ulice. Otcova kancelář zaujímal dvě takové jednotky, vcelku čtyři místnosti vevnitř propojené. Záchody byly jen dva na konci pavlače pro všechny „partaje“. Kancelář se několikrát stěhovala, ale vždy zůstávala při křižovatce Ječné a Lípové ulice. První stěhování bylo nutné, protože starý dům U Pokorných byl zbourán a na jeho místě byl postaven Pivovarnický dům (není mi zná-

mo, jestli se tak jmenuje dodnes). Otec se přestěhoval do sousedního, moderního domu, kde byla v přízemí tiskárna pana prezidenta Lešingera, jenž byl předsedou nějakého tiskařského sdružení. Nájem byl však příliš vysoký, proto se přestěhoval přes ulici do staršího domu, kde měl kancelář po celou válku a okupaci a ještě několik let po osvobození.

Otec vystudoval gymnázium v Hradci Králové. Byl ubytován v církevním (katolickém) internátu Boromeum, který poskytoval dobrou a asi bezplatnou výchovu synům učitelů, zejména těm, kteří byli náchylní k duchovnímu stavu, přestože do něj nebyli nijak nuceni. Jeho otec si přál, aby studoval medicínu, ale otec byl zaujat myšlenkou hájit práva chudých a utlačovaných, a šel proto na právnickou fakultu. Rodina, oplývající dětmi, ho mohla jen stěží podporovat. Můj otec byl nejstarším z dětí, jeho nejmladší sestra Blažena byla jen o čtyři roky starší než já. Jeho život v Praze, kde si musil platit byt a stravu, byl jistě krušný, ale nikdy nám o tom nevyprávěl. Aby dosáhl doktorátu práv, který byl tehdy nutný pro povolání advokáta, musel složit nejen státní zkoušky, ale i daleko těžší rigoróza, za která musel platit pro jeho chudou kapsu značné sumy. Proto sympatizoval se sociálně demokratickou stranou a později se stal jejím členem. Ve dvacátých letech byl pak stoupencem sociálně demokratické levice, ze které se vyvinula komunistická strana. Z pověření strany se jako mezinárodní pozorovatel účastnil v Rumunsku procesu s besarabskými rolníky, podobně i procesů s dělníky ve Vídni. Nejvíce nenávisti pravičáků si vysloužil obhajobou vraha ministra Rašína. Vražda není nikdy omluvitelná, ale právo na obhájce má každý provinilec. Šlo o devatenáctiletého psychopata spíše anarchistických, než komunistických názorů. Byl členem komunistické strany, ale pro své názory ze strany vystoupil. Popularitu ministra Rašína využila pravice k útokům proti komunistům s argumenty, které neodpovídaly skutečnosti. Otec jako Šoupalův obhájce byl po léta na mušce pravičáků. Jejich hněv dokonce dopadl i na mne, ačkoliv jsem v době procesu se Šoupalem byl v první třídě obecné školy. Dva výtečníci pracující na propedeutické

klinice profesora Prusíka, Dr. Pohl (EKG) a Dr. Andres (RTG), kteří mě vůbec neznali, mi znechutili pobyt na klinice tak, že jsem z ní raději odešel. V prvních letech školní docházky jsem chodil cvičit do Federované dělnické tělocvičné jednoty. Zúčastnil jsem se několika veřejných vystoupení. Překvapilo mne, že jsme se převlékali v libeňské škole a cvičili na hřišti policejního klubu. Moje účast v FDTJ postupně upadala, asi také v souvislosti s tím, jak otec ztrácel iluze, když nové vedení, tzv. „karlínští kluci“, vedli stranu do úplného podřízení Moskvě.

Cesta do školy

Mojí nejzávažnější činností v letech 1922–1928 bylo navštěvování obecné školy. První část cesty do školy jsem zpravidla absolvoval s otcem, který šel na přívoz. Já jsem pak pokračoval dál sám, čekala mě delší část cesty do centra Troje. Z Nové Troje se mnou chodil jen jeden spolužák, Josef Plichta, a s tím jsme se ráno sešli jen náhodně. Přibližně v místech, kde je dnes škola Svatopluka Čecha, jsem odbočil ze silnice polními cestičkami směrem k Vltavě. Došel jsem k místní „říčce“, která byla poměrně zachovalá a vypadala romanticky. Byla obklopena stromy a keři a obývána vodním ptactvem. Podél ní jsem přišel pod vysokou terasu, na které byl náš školní dvůr. Budova školy byla i na tehdejší dobu stará, zřejmě z 19. století. O přestávkách jsme vycházeli na dvůr, kde jsme za příznivého počasí i cvičili, protože škola neměla tělocvičnu. O tělocviku jsme proto často chodili také na vycházky. Oblíbená trasa vedla na Velkou skálu na horní planině, k níž dnes dosahuje bohnické sídliště. Ve třídě nás bylo relativně málo, protože jsme byli válečný ročník. Vzpomínám si jen na některé spolužáky. Z děvčat na Alenku Bechyňovou, která byla dobře vychovaná a říkala mi „on“. Její otec byl významný architekt, jeden z otců Nuselského mostu. Myslím, že byl profesorem na technice. Dále si vybavuji

vzornou žačku, blondýnku Vlastu Přádovou, a černoookou brunetku Aničku Nejedlou, do které jsem byl po celou pá-
tou třídu zamilován. Byl jsem tak zamilovaný, že jsem se s ní
ani neodvážil mluvit. Po ukončení školní docházky jsem ji už
nikdy neviděl. Z kluků si kromě jediného kamaráda z Nové
Troje Josefa Plichty pamatuji dobrého žáka Jedličku. My tři
jsme se učili dobře, nejlépe ze třídy. Dále si pamatuji dva
chlapce, oba se jmenovali Obermajerovi, ale nebyli příbuzní,
a Jendu Tůmu, který byl zastřelen na konci války vojáky SS.
Jeho otec, snad zahradník, opatroval vilu Havránka, kte-
rá patřila Svatopluku Čechovi. V té době tam bydlely sleč-
ny Čechovy, myslím, že to byly spisovatelovy sestry. V po-
sledních třídách se Honzík přestěhoval na Dlážděнку, kde
se jeho otec staral o nějakou zahradu. Poslední v prospěchu
a chování byl Franta Stehno, špatně živený a vždy uboze ob-
lečený, stále zlobící kluk. Živě se pamatuji, jak jednou dohnal
jinak klidného pana učitele Růžičku k tomu, že ho přehnul
přes koleno, stáhl mu vzadu jeho příliš velké kalhoty a nase-
kal mu na zadnici. Bylo to jen jednou, co si pamatuji, že pan
učitel Růžička někoho tělesně potrestal.

Potěšením pro všechny žáky školy bylo velké loutkové di-
vadlo s nápisem „Byli jsme a budem“, kde nám učitelé hráli
hry Matěje Kopeckého. Jen na ženské hlasy nikoho neměli,
takže musely nastoupit dobrovolnice. Na rozdíl od součas-
né doby nebyla na škole ani jedna učitelka. Jen na evangelic-
ké náboženství a na dívčí ruční práce docházely externistky.
Kvalita výuky byla velmi dobrá.

V tu dobu k nám domů nastoupila první pomocnice v do-
mácnosti Anička, která do té doby pracovala u tety Šoltové
v Hlinsku, odkud také pocházela. Po smrti strýce Šolty se
teta přestěhovala do malého bytu v Přelouči a svoji dosavad-
ní pomocnici doporučila mamince. Jako pomocnice se Anič-
ka osvědčila, byla zřejmě od tety Šoltové dobře vycvičená.
Převozníkům pro svůj poněkud majestátní zjev připadala
jako milostpaní a maminku, která byla naopak velmi štíhlá,
oslovovali slečno. U nás setrvala Anička jen jeden rok, pro-
tože o mých prvních školních prázdninách si ji odvedl pan

Müller z dobré místní rodiny. Svatba se slavila u Müllerů. Rodina měla domek nad hospodou U křížku. Já jsem byl pozván a dostal jsem důležitou funkci – jak bychom dnes řekli – disc-jockeje. Myslím, že jsem tam poprvé viděl gramofon, ten typ s velikou troubou, kde se desky musely velmi často měnit. Ale já, absolvent první třídy, jsem už text na deskách dovedl přečíst, a tak mě nechali měnit desky a vůbec podle mého uvážení obsluhovat první zdroj reprodukované hudby, se kterým jsem se kdy setkal. Teď se nejen mně, ale jistě i všem mladším generacím, zdá nepochopitelné, že jsme trávili večery bez rádia, telefonu, hudby a pochopitelně bez televize. Ale zbývaly nám tiskoviny, noviny a knihy. Zhruba v této době vyšel česky vědecko-fantastický román Až spáček procitne od H. G. Wellse. Román byl napsán jistě před první světovou válkou. Hlavní hrdina se probudí po padesáti nebo stu letech. Je překvapen pohyblivými obrazy, všude promlouvají „tlachostroje“, tedy tlapače. Něco bylo už v těch dvacátých letech překonáno, například letadla už byla vyvinutější, ale ani dnes nemáme jako městskou dopravu pohyblivé chodníky, které se směrem ke středu města pohybují stále vyšší rychlostí.

Asi ve druhé nebo třetí třídě (čas odhaduji podle svých vzpomínek, vím totiž, že jsem měl v důsledku léčby obtíže s násobilkou a vyjmenovanými slovy) jsem měl dost vážný úraz, který našťastí dopadl dobře. Naše pomocnice v domácnosti ohřála louh na vytření chodeb tak důkladně, že se téměř vařil. Já jsem se v tu chvíli zřejmě nešikovně pletl na chodbě, až jsem kbelík převrhl a opařil jsem si nohu tak důkladně, že mi s punčochou šly dolů i cáry pokožky. Maminka s pomocnicí udělaly jediné, co mohly – vzaly mě na záda a střídavě mě donesly do Kobyliš k doktorovi. Tehdy tam ordinoval jediný lékař, Dr. Heindel, který měl ordinaci a byt ve staré vile na místě, kde později byla první stanice tramvaje směrem do Prahy. Starý pan doktor mě prohlédl, nohu mi něčím namazal, vyslovil velmi opatrnou prognózu a poslal mě domů s ovázanou nohou. Noha se mi zhojila bezvadně a měl jsem dokonce takové štěstí, že mi nezůstaly ani jizvy.

V prvních letech v Troji jsme měli dva psy. Rigo byl nečistokrevný vlčák, tak se tehdy říkalo ovčákům. Bojar byl čistokrevný chundelatý voříšek, uvázaný u boudy na dvorku. Když jsme ho odvážali, okamžitě se pustil do Riga, kterému zřejmě záviděl relativní volnost a volný vstup do bytu. Jakmile byl odvázaný, lomcovalo s ním sedm čertů a museli jsme ho po celou dobu hlídat.

Zatímco cesta do školy byla obvykle stereotypní a zřídka mimořádná, cesty ze školy byly často spojeny s průzkumem okolní krajiny. Jakmile jsem vyšel ze školní budovy, vydal jsem se mezi domky, kde sídlili zaměstnanci velkostatku v bytech už na pohled otřesně chudých. Směrem dál od vody kolem budovy velkostatku nás silnice dovedla na náměstíčko, kde je dnes vstup do zoologické a zámecké zahrady a také konečná stanice městského autobusu, pokud nejeďe ještě dále do Podhoří. Když jsme se přistěhovali do Troje, byl tam ještě obecní úřad v likvidaci, protože se teprve tvořila Velká Praha. Po zoologické zahradě nebylo ještě ani tuchy, zámek i park byly ve špatném stavu, vstup nebyl návštěvníkům povolen. Ojediněle jsme v prostorách nynější zoo zašli do jeskyně, která byla někde v místě velké voliéry, ale ač jsem se tam několikrát rozhlížel, žádné stopy po jeskyni jsem nenašel. Ostatně kromě tmy tam nic pozoruhodného nebylo. Cestou po silnici domů jsme míjeli stráň, kde byly zbytky vinnohradu a několik jeskyněk, zbytků vinařských sklípků. Na hoře stála kaple svatě Kláry. Za našeho pobytu v Troji do její věžičky udeřil blesk a kaple vyhořela. Po konci války byly vinice a zřejmě i kaple místními obyvateli obnoveny. Dále cestou jsme došli ke kovárně, jejíž fotografie jsem viděl v několika knihách o Praze, například v publikaci *Zmizelá Praha*. Trochu mě to překvapilo, protože za mého dětství byla pro nás taková kovárna nebo podkovárna zajímavá, jako je teď benzinová pumpa.

Řičky

Nejvíce nás ovšem přitahovala voda, konkrétně říčky. Zbytek ramene Vltavy se tehdy táhl souběžně s Vltavou od Holešoviček, respektive od Pelc-Tyrolky do míst, kde se zoo blíží k řece, a tam se opět spojilo s hlavním proudem. Plán Prahy z osmdesátých let minulého století ještě ukazuje nepřerušovaný tok vltavského ramene. Když jsem navštěvoval nižší třídy obecné školy, byl ještě patrný průběh bývalého ramene od Holešoviček. Ale dávno to již nebylo rameno Vltavy, jen nesouvislý pás stojaté vody, někde zarostlý rákosím a místy dokonce vyschlý. Tehdy časté jarní „velké vody“ mnohdy vodu doplnily, zejména v říčkách mezi Pomologickým ústavem a naší školou. Začátek a konec ramene byl v té době už zřejmě zavezen, publikace Zmizelá Praha (Poche, Wirth) považuje zrušení ramene za ztrátu přírodní památky. Za mých školních let byl nejzachovalejší úsek u Pomologického ústavu, respektive jeho zahradních pozemků, proto také byl středem pozornosti školáků. Na začátku nám byla voda asi po prsa, dno bylo poněkud bahnité, zato voda v létě krásně teplá. Celkem se mi tam koupání líbilo, naučil jsem se udržet se na hladině pomocí čubičky, stylem, jakým plavou psi, hrabáním horními končetinami. Málem se mi to ale nevyplatilo. V páté třídě nás vzal učitel k jedné z vodních nádrží, které vznikly postavením navigace. Právě jsem byl plný pýchy, že umím plavat (čubičku), vrhl jsem se do vody a začal se vzdalovat od břehu. V krátkých intervalech jsem zkoušel dosáhnout nohou na dno, až to najednou nebylo možné. Musel jsem se potopit, odrazit od dna, nadechnout, znovu se potopit, a to se několikrát opakovalo. Ani jsem nekřikl, ale našťástí stál nedaleko mnohem větší spolužák, jeden z těch, kteří chodili do obecné školy až do 14 let. Ten v těch místech ve vodě bez nesnáží stačil a vytáhl mne na mělčinu. K mé spokojenosti si toho nikdo jiný – zejména pan učitel – nevšiml.

Nejlépe jsme říčky dokázali využít v zimě. Bylo to příjemné místo k bruslení. Hrávali jsme tam primitivní hokej,

někteří z nás měli dokonce hokejky. Jednou jsem v zápalu boje vlítl do rozměrné díry, kterou v ledu vysekali asi rybáři. Pamatuji se, že jsem pod vodou prolétl až k druhé díře a tudy jsem bez nesnází vylezl. Podruhé jsem u břehu zkoušel, zda je led dost pevný a unese nás. Nebyl. Tehdy jsem se namočil asi po pás. Musel jsem pak dojít domů, abych se převlékl a usušil. Musel jsem uznat, že se k tomu maminka postavila statečně a žádné velké lamentace nebyly.

Pořádně jsem se naučil plavat až na Občanské plovárně, kam jsem chodil s otcem. Občanská a vojenská plovárna byly vedle sebe pod Čechovým mostem. Kdo z dětí se chtěl naučit plavat, byl nejdřív přivázaný šňůrou k bidlu, které plavčík postrkoval po zábradlí bazénu. Tohoto ponížení jsme našťástí byli já i moji sourozenci ušetřeni, neboť jsme se přece jen udrželi nad hladinou. Proto nás plavčík měl jen uvázané na provaze a vodil nás nejdříve kolem bazénu, později vzal loďku a plavali jsme v řece. Krátce po mně udělali stejnou plaveckou zkoušku Pepša a již na Vojenské plovárně Anča. Té bylo tehdy asi čtyři nebo pět let a působila rozruch, když se najednou vrhla do bazénu pro plavce nebo do řeky. S koupáním jsme měli jinak potíže, protože zejména rodičům nevyhovovala čistota vody. Říčky byly bahnité, Vltava na našem konci měla už za sebou cestu celým městem, navíc pobrala některé stoky, ústící přímo do řeky. Veřejné bazény ještě nebyly. Maminka s námi jezdila přes celou Prahu do Braníka na koupaliště Na Mlejнку nebo alespoň do Podolí na modrou nebo žlutou plovárnu. Tramvaj dále nejezdila, na Mlejnek se muselo vyšlápnout kus cesty. Jeden čas jsme jezdili vlakem z Libně až do Čelákovic. Byla tam a snad je velká písčiná pláž a pěkné koupání v Labi, které je tam podstatně čistší než Vltava v okolí Prahy.

Kamarádi

Jak už jsem zmínil, vzácně do školy a častěji ze školy jsem chodil s kamarádem Pepíkem Plichtou. V Nové Troji tehdy nikdo jiný v mém věku nebyl. Byl to chlapec větší a mohutnější než já, občas míval astmatické záchvaty. Jeho otec byl zaměstnán u města, pracoval na pouličních výkopech. Po letech jsem se s Pepíkem setkal v ulici Na Poříčí, kde jako mistr řídil nějaké výkopy. Jeho matka se starala o houf dětí, které porodila. Bydleli v jedné místnosti v domku u silnice do Kobylis. Jak se jim bydlelo, objasní fakt, že Pepík chodil večer k příbuzným, protože doma pro něj nebylo místo ke spaní. Ve čtvrté třídě uspořádal učitel Petržel v hodině občanské výchovy volby hospodáře třídy. Jako dva hospodáři jsme byli kupodivu zvoleni Pepík a já, jediní dva Novotrojáci ve třídě.

V prvních třídách jsme nedostatek kamarádů pociťovali oba značně, já i Pepša. V létě k nám pravidelně přibyl Radek Malina. Paní Malinová s Radkem bydleli v Holešovicích, ale na prázdniny jezdili ke své příbuzné, paní Hrdinové, která bydlela s rodinou nedaleko od nás. Mezi námi byl jen domek paní Kynkalové, v němž bydlela se synem, zaměstnaným u pošty. Paní Malinová měla u Hrdinů místnost nebo malý byt, který užívala jen v létě, vchod byl jinak uzavřen. S Radkem jsme si hráli, spolu s Pepšou, i když ten k zábavě moc nepřispíval. Přesto se pamatuji, jak jsme s Pepšou dychtivě čekali, až Radek vyleze ven a pozve nás dál. Asi neměl dovoleno chodit mimo jejich zahradu. Neměli jsme tedy s bratrem šanci zapojit se do nějakého dětského kolektivu, protože tam prostě nebyl.